

Η εξέλιξη και προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος

της ερευνήτριας του ΚΕΠΕ Φανής Ζερβού

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εξέλιξη των συνταξιοδοτικών συστημάτων σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο χαρακτηρίζεται από προκλήσεις που συνδέονται κυρίως με τη γήρανση των πληθυσμών, λόγω της αύξησης του προσδόκιμου επιβίωσης και των χαμηλών επιπέδων γεννητικότητας, γι' αυτό και η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Απαιτούνται μεταρρυθμίσεις, στις οποίες έχουν προχωρήσει οι περισσότερες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα στην χώρα μας, το μέγεθος και η ηλικιακή δομή του πληθυσμού θα υποστεί σημαντικές αλλαγές στις επόμενες δεκαετίες και η γήρανση του πληθυσμού θα δημιουργήσει μείζονες οικονομικές, δημοσιονομικές και κοινωνικές προκλήσεις με σημαντικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη. Οι δυσμενείς δημογραφικές προβλέψεις, σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος, δημιουργούν αυξημένα χρηματοδοτικά προβλήματα στο σύστημα, που αναμένεται να ενταθούν περισσότερο.

Η παρούσα έκθεση καταγράφει τους σημαντικότερους σταθμούς εξέλιξης του συνταξιοδοτικού μας συστήματος και επικεντρώνεται στην απάντηση του ερωτήματος, αν το σύστημα είναι βιώσιμο και ποιος θα καλύψει το κόστος της αλλαγής των δημογραφικών και εργασιακών δεδομένων, ώστε να μην επιβαρυνθούν δυσανάλογα ορισμένες γενεές οι οποίες σήμερα δεν μετέχουν στις αποφάσεις. Επίσης, στην έκθεση αυτή αναφέρονται τα προγράμματα αναθεώρησης άλλων κρατών μελών και αναζητούνται εναλλακτικές λύσεις, μέσω των αλλαγών που έχουν επιτευχθεί στα άλλα ευρωπαϊκά ασφαλιστικά συστήματα, ώστε να προταθούν άξονες στρατηγικής για την υλοποίηση των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταβολών στο ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα.

Διαπιστώνεται ότι οι παρεμβάσεις που έγιναν τις τελευταίες δεκαετίες για την αναμόρφωση του συστήματος, ενώ περιόρισαν τις ανισότητες και τον ρυθμό αύξησης των δαπανών, δεν ήταν της εμβέλειας που απαιτεί η πολυπλοκότητα του προβλήματος. Επίσης, διαπιστώνεται ότι οι προοπτικές για μείωση ή περιορισμό της αύξησης του ποσοστού των δαπανών ως προς το ΑΕΠ, και τα περιθώρια, μέσω μείωσης του δείκτη μεταβίβασης - γενναιοδωρίας (μέση σύνταξη / μέσο εισόδημα), είναι ιδιαίτερα στενά και πάντως όχι ικανά να υπερκαλύψουν τις επιδράσεις του δείκτη εξάρτησης (αριθμός συνταξιούχων ανά ασφαλισμένο), και ακόμη ότι η αποτελεσματικότητα του συστήματος είναι μη ικανοποιητική, τόσο για τον κλάδο ασφάλισης για κύρια σύνταξη όσο και για τον κλάδο ασφάλισης για επικουρική σύνταξη. Δηλαδή τα πραγματικά έσοδα υπολείπονται πολύ σημαντικά των «εν δυνάμει εσόδων», που σημαίνει ότι το ποσό της εισφοροδιαφυγής είναι αρκετά μεγάλο.

Προσδιορίζονται οι αναγκαίες προϋποθέσεις για τη διατήρηση σταθερής της σχέσης του μέσου ποσοστού εισφορών προς το μέσο ποσοστό παροχών στο συνταξιοδοτικό μας σύστημα και προβλέπεται πως η σχέση αυτή θα αλλάξει σημαντικά. Επίσης αναφέρονται οι πιθανές μακροχρόνιες εξελίξεις των οικονομικών του συστήματος, οι οποίες βασίζονται στη συνεξέταση δημογραφικών και οικονομικών παραμέτρων, και συμπεραίνεται ότι το σύστημα δεν είναι οικονομικά βιώσιμο.

Εκτιμώνται οι επιπτώσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη από τις αλλαγές πολιτικής όσον αφορά τις συντάξεις, τα έσοδα από εισφορές ή την χρηματοδότηση του συστήματος από άλλες πηγές (έμμεσοι ή άμεσοι φόροι). Από τη σύγκριση των αποτελεσμάτων των προσομοιώσεων προκύπτει ότι η μείωση της μέσης σύνταξης δεν φαίνεται να είναι η καλύτερη πρόταση, διότι οι αρνητικές επιπτώσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και το ΑΕΠ είναι συγκριτικά μεγάλες. Η αύξηση των έμμεσων φόρων, αν και εκτιμάται ότι έχει μικρότερη επίπτωση στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, δεν θεωρείται ως η καταλληλότερη πολιτική για την κάλυψη του κόστους των συντάξεων. Διότι το κόστος της αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών θα το πληρώσουν οι καταναλωτές, και μάλιστα συγκριτικά περισσότερο αυτοί με τα χαμηλά εισοδήματα και όχι αυτοί με τα υψηλά εισοδήματα ή αυτοί που θα ωφεληθούν από το συνταξιοδοτικό σύστημα. Η αύξηση των άμεσων φόρων για την αντιμετώπιση της αύξησης των δαπανών για συντάξεις, λόγω της υψηλής δημοσιονομικής δαπάνης και του δημόσιου χρέους, ίσως πρέπει να είναι η έσχατη λύση. Τέλος, η αύξηση των εσόδων, μέσω της αύξησης του πραγματικού (και όχι του καθορισμένου) ποσοστού των εργοδοτικών εισφορών, έχει τις συγκριτικά μικρότερες αρνητικές επιπτώσεις στο διαθέσιμο εισόδημα και στο ΑΕΠ.

Επισημαίνεται ότι η βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος είναι σύνθετο πρόβλημα, διαρθρωτικό από τη φύση του και χρειάζεται μια σφαιρική μακροχρόνια προσέγγιση. Γι' αυτό προτείνεται η δομική μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος σε ένα αναλογιστικά δίκαιο σύστημα (βασική και αναλογική σύνταξη), που θα βελτιώσει τη διαφάνεια και θα περιορίσει την εισφοροδιαφυγή. Δηλαδή η οικοδόμηση ενός εκσυγχρονισμένου, βιώσιμου συνταξιοδοτικού συστήματος συμβατού με τις πραγματικές δυνατότητες της ελληνικής οικονομίας, στα πλαίσια του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου, που θα εξασφαλίζει την ισότιμη και αναλογιστικά δίκαιη μεταχείριση των ασφαλισμένων και των συνταξιούχων, τόσο μέσα σε κάθε γενιά όσο και μεταξύ των διαδοχικών γενεών. Η νέα μας γενιά δικαιούται ένα αναλογιστικά δικαιότερο σύστημα, το οποίο οφείλουμε να της το εξασφαλίσουμε.